

A.S.MAKARENKONING PEDAGOGIK FAOLIYATI

UNIVERSITY OF MANAGEMENT AND FUTURE TECHNOLOGIES

Talabasi *Shomaqsudova Dilsora*

Annotasiya. *Usghbu maqola “A.S.Makarenonig pedagogik faoliyati “ va unng faoliyati davomida tutgan o’rni, hayotiy tajribalari haqida toritib berilgan*

Tayanch so’zlar. *Sovet pedagogi, kollektiv tarbiya asoschisi, tarbiyada tartib va qoidalar va pedagogning kasbiy malakasi va bilimlari.*

A.S.Makarenko -Aleksy Semenovich Makarenko (1888–1939) – sovet pedagogi, bolalar uylari va ijtimoiy muassasalarda faoliyat ko’rsatgan, kollektiv tarbiyani rivojlantirgan mashhur pedagog. Uning pedagogik faoliyati va yondashuvlari nafaqat Sovet Ittifoqida, balki butun dunyo ta’lim tizimida katta ta’sir ko’rsatgan. Makarenko 1888-yil 1-mayda Ukrainaning Belopole shahrida tug’ilgan. U pedagogika institutini tugatgan va dastlab o’qituvchi sifatida faoliyat yuritgan. 1920-yillarda, Sovet Ittifoqida tarbiyaviy va ta’lim tizimlarini rivojlantirishga qaratilgan yangi g’oyalar va metodologiyalar kerak bo’lgan davrda, Makarenko bolalar uylari va turli ijtimoiy tashkilotlarda ish boshlagan. Makarenko pedagogikasining asosiy yo’nalishi – **kollektiv tarbiya**. U o’quvchilarni jamoa sifatida birgalikda ishlashga, o’zaro yordamga, mas’uliyatga o’rgatish zarurligini ta’kidlagan. Uning nazarida, tarbiya faqat individual jihatlar bilan emas, balki jamoaviy faoliyat, mehnat va o’zaro hamkorlik orqali amalga oshirilishi lozim edi. Makarenko kollektiv tarbiyaga katta e’tibor bergan. U o’zining tarbiyaviy tajribalari orqali, jamoa ichida intizom, hamjihatlik va rahbarlikni muhim deb bilgan. Bolalar bir-birlariga yordam berishlari, birgalikda maqsad sari intilishlari kerakligini ta’kidlagan. U tarbiyaning eng samarali usulini jamoada mehnat qilish orqali topdi.

Komandirlar (1936) – Makarenkoning mashhur asari bo’lib, unda bolalar uylari va jamoa tarbiyasi haqida yozilgan. Asarda u rahbarlik, kollektiv faoliyat va intizomning muhimligini ta’kidlaydi.

"Pedagogik mahorat" – Pedagogik usullar va metodlarni o'rgatishga qaratilgan asar, unda Makarenko pedagoglarning kasbiy malakalarini oshirish zarurligini ta'kidlaydi.

Makarenko pedagogikasi quyidagi asosiy metodlarga asoslangan:

Mehnat tarbiyasi – Yoshlarni mehnatga jalb etish va ularni mas'uliyat, chidamlilik va mehnatga muhabbat bilan tarbiyalash.

O'zini o'zi boshqarish – O'quvchilarni jamoa sifatida boshqarishga o'rgatish, rahbarlik qilish.

Intizom – Makarenko intizomni tarbiyaning asosiy tamoyili sifatida qaragan, u o'z faoliyatida qat'iy tartib va qoidalarini o'rnatgan.

Makarenko pedagogikasi Sovet pedagogikasida muhim o'rin tutdi va uning g'oyalari ko'plab pedagoglar tomonidan o'rganildi. Uning ishlari bugungi kunda ham ta'limda o'rganilmoqda. Makarenko yondashuvlari ijtimoiy mas'uliyat, jamoaviy mehnat va tartibni ta'minlash orqali yoshlarni tarbiyalashga qaratilgan edi. Makarenko ishlarida yoshlarni birgalikda mehnat qilish va turli faoliyatlarga jalb etish katta ahamiyatga ega. U bolalarni jamoa sifatida harakat qilishga o'rgatishni ta'kidlagan. Bu nafaqat ularni jismoniy mehnatga, balki ijtimoiy mas'uliyatga ham tayyorlaydi. Makarenko, shuningdek, jamoaning qat'iy tashkil etilishiga, uning qoidalariga va tartibiga katta e'tibor bergan.

Jamoaning tarbiyasi – bu boshqaruv va rahbarlik orqali amalga oshirilgan pedagogik jarayon edi. Makarenko bolalar uylarida (bolalar uylari) rahbarlik qilganida, jamoaning o'zini o'zi boshqarishiga imkon yaratgan va bolalarga maqsadga erishish uchun birgalikda ishlashni o'rgatgan. Bunday jamoa harakatining muvaffaqiyatli bo'lishi uchun tartib va intizomga katta ahamiyat berilgan. Makarenkoning "Pedagogik mahorat" asari nafaqat pedagoglarga, balki ota-onalar va boshqa tarbiyachilarga ham ta'lim beruvchi qo'llanma sifatida yozilgan. Bu kitobda Makarenko o'z pedagogik metodlarini, bolalar bilan ishlashda nimalarga e'tibor qaratish kerakligini tushuntirgan. Uning fikricha, pedagoga yuqori mahorat va bilimlarni talab qiladigan mutaxassislik sifatida qaraladi. Makarenkoning "Pedagogik mahorat" asari nafaqat pedagoglarga, balki ota-onalar va boshqa tarbiyachilarga ham

ta'lim beruvchi qo'llanma sifatida yozilgan. Bu kitobda Makarenko o'z pedagogik metodlarini, bolalar bilan ishlashda nimalarga e'tibor qaratish kerakligini tushuntirgan. Uning fikricha, pedagoga yuqori mahorat va bilimlarni talab qiladigan mutaxassislik sifatida qaraladi. Bugungi kunda Makarenkoning pedagogik g'oyalari o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning g'oyalari ko'plab jamoaviy pedagogik tizimlar va "komandirlik" prinsiplarini o'rgatishga asoslangan metodlarda qo'llaniladi. Ayniqsa, o'quvchilarga o'zaro yordamni, mas'uliyatni va jamoaviy ishlarni o'rgatish bo'yicha uning yondashuvlari hali ham ta'lim tizimlarida o'rganilmoqda. Makarenkoning pedagogik asarlari faqat ilmiy asarlar emas, balki o'zida insoniylik, psixologiya va jamoaviy axloqiy tamoyillarni ham o'z ichiga olgan adabiy asarlardir. Uning "Komandirlar" asari bolalar uyidagi hayotning real tasviridir. Ushbu asar nafaqat pedagoglar, balki umumiy o'quvchilar va ota-onalar uchun ham o'qilishi mumkin. Sovet Ittifoqining 1920-30-yillardagi inqilobiy davrida, Makarenkoning pedagogik qarashlari ham mamlakatda o'zgarayotgan ijtimoiy va siyosiy tizimga mos keldi. Bu davrda yangi shakldagi tarbiya, "yangi inson"ni shakllantirish uchun mehnat va ijtimoiy mas'uliyatga katta ahamiyat berilgan. Makarenko 1939-yilda 51 yoshida vafot etdi. U o'zining pedagogik faoliyati davomida juda katta ishlar qilganiga qaramay, uning asarlari, g'oyalari va metodlari faqat keyinchalik, uning o'limidan keyin keng tarqala boshladi. Makarenkoning pedagogik yondashuvlari hozirgi kunda ham ta'lim sohasida o'rganilmoqda va uning g'oyalari zamonaviy pedagogika metodlarida o'z aksini topmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative,

- educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12;